

شرکای حریص ایران

بر اساس گزارش‌های رسمی، هم‌اکنون چهار کشور ساحلی دریای خزر به جز ایران، در مجموع سالانه ۱۵ میلیارد دلار از ذخایر نفت و گاز خزر، درآمد کسب می‌کنند.

ارتفاع زیاد امواج در برخی از نقاط آن برمی‌گردد. دسته دیگر مشکلات، ناشی از نامشخص بودن رژیم حقوقی دریای خزر می‌باشد که نگرانی سرمایه‌گذاران و شرکت‌های نفتی را به همراه داشته است.

پس از حملات ۱۱ سپتامبر سال ۲۰۰۱، مناطق قفقاز و آسیای میانه در مرکز توجه ایالات متحد قرار گرفتند. یکی از نتایج نبرد بر سر تسلط بر این منطقه، تقابل و تماس علایق بر انگیزه‌ها و منافع آمریکا با قدرت‌های دیگر منطقه نظیر روسیه، چین، ترکیه و ایران می‌باشد، به طوری که جنگ ضد ترور و علایق اقتصادی، به اثناولات جدیدی انجامیده است.

تلاش آمریکا برای نزدیکی و دوستی با جمهوری‌های اتحاد جماهیر شوروی سابق، در حالی صورت می‌گیرد که روند دولت‌سازی به مفهوم

پیرامون میزان ذخایر نفت دریای خزر، آمارهای مختلفی از سوی مراجع مختلف منطقه‌ای و بین‌المللی منتشر شده است. بیشترین میزان ذخایر گزارش شده مربوط به سال‌های اول دهه ۱۹۹۰ می‌باشد که مجموع ذخایر این منطقه را تا ۲۲۰ میلیارد بشکه نفت تخمین زده است. انتشار گزارش‌های متعدد در خصوص ذخایر انبوه دریای خزر، شرکت‌های مهم بین‌المللی را برای سرمایه‌گذاری در صنایع نفت و گاز این منطقه، به رقابت واداشت.

اما هم‌اکنون اختلاف نظر در خصوص میزان دقیق ذخایر نفت و گاز این منطقه افزایش یافته است، به طوری که برخی از کارشناسان، میزان واقعی ذخایر نفت خزر را حداکثر تا ۱۵ میلیارد بشکه تخمین زده‌اند. بیشترین اختلاف نظر در مورد میزان ذخایر خزر مربوط به منطقه جنوبی این دریاچه است که به دلیل عمق زیاد، مطالعه و تحقیق در این قسمت را سخت نموده است.

حقوق نامشخص

دریای خزر که در میان کشورهای ایران، آذربایجان، روسیه، قزاقستان و ترکمنستان واقع است، بزرگترین دریاچه جهان شناخته می‌شود. بر اساس آخرین مطالعات انجام شده، از کل ذخایر نفت خزر (۲۲۰ میلیارد بشکه) تنها ۱۰ میلیارد بشکه آن تثبیت شده و مابقی ذخایر احتمالی می‌باشد.

در حال حاضر انجام فعالیت‌های نفتی در منطقه خزر تحت تأثیر دو سری مشکلات قرار گرفته است. یک دسته از مشکلات، به شرایط خاص این دریا از لحاظ قابلیت کشتیرانی، ناآرامی دریا و

میلیون بشکه نفت در جهان به مصرف می‌رسد و بر اساس پیش‌بینی‌های انجام شده، این میزان به زودی به ۹۰ میلیون بشکه در روز خواهد رسید. در این میان، اقتصاد آمریکا به تنهایی روزانه ۲۰ میلیون بشکه از کل نفت مصرفی جهان را به مصرف می‌رساند. به همین دلیل، میزان نفت وارداتی آمریکا که در سال ۱۹۷۳ حدود ۳۷ درصد کل مصرف نفت جهان بود، اکنون به ۵۶ درصد بالغ شده است. ◀

دمکراتیک آن، در اکثر کشورهای این منطقه به کندی ادامه دارد. اما پس از فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی سابق، دولت‌های صنعتی غرب به این فرصت دست یافتند تا با بهره‌برداری از نفت خزر، از یک سو وابستگی خود به دولت‌ها و نفت خلیج فارس را کاهش دهند و از سوی دیگر، نیاز فزاینده خود به نفت و گاز را برآورده سازند. لازم به ذکر است، هم‌اکنون روزانه بیش از ۷۵

طوفان دیگری در راه است!

تثبیت نرخ گازوییل در رقم ۱۶۵ ریال، مشکلات دیگری را به بحران عرضه و مصرف سوخت در کشور خواهد افزود.

در حال حاضر سهمیه بندی بنزین به دلیل تأثیر پدیده‌اش بر عرصه مسایل اقتصادی و اجتماعی، به بحث روز جامعه تبدیل شده و فرآورده پراهمیتی چون گازوییل، از تیررس افکار عمومی دور مانده است، در حالی که گازوییل، با رشدی حیرت‌آور در مصرف و

این نکته را نیز باید اضافه کنیم که متأسفانه گازوییل تولید شده در ایران از استانداردهای لازم برخوردار نیست و در حالی که در گازوییل تولید شده استاندارد دنیا، بیش از ۵۰ پی.پی.ام گوگرد وجود ندارد، گازوییل تولید شده در ایران دارای بیش از هفت هزار پی.پی.ام گوگرد است. از سوی دیگر پالایش گازوییل در ایران، نیازمند حداقل یک میلیارد دلار سرمایه است که مانعی جدی در پالایش این فرآورده به حساب می‌آید.

حال به نظر می‌آید حتی در صورت توفیق دستگاه اجرایی کشور در ختم پرونده پرحاشیه بنزین، فصل نوین بحران عرضه سوخت در کشور را گازوییل رقم بزند. این در شرایطی است که همچنان برخی نظریه پردازان، واقعی کردن نرخ سوخت را تنها راهبرد مؤثر برای برون رفت دایمی از بحران فرآورده‌های سوختی (بنزین، گازوییل، گاز طبیعی) تلقی می‌کنند. چرا که در اصول اثبات شده اقتصاد، قیمت، عامل و مؤلفه مهم جریان مصرف شناخته شده است. اما همچنان با آزمون و خطا، بحران مصرف بی منطق سوخت در ایران، ادامه دارد.

افزایش مداوم حجم قاچاق آن توسط شبکه‌های سازمان یافته، می‌رود تا بحرانی دیگر را فرآوری مجریان و برنامه ریزان اقتصادی کشور قرار دهد. تنها در سال گذشته، به دلیل رشد مصرف گاز بخش خانگی در فصول سرد سال و الزام در جایگزینی گازوییل با گاز طبیعی در صنایع نیروگاهی، بالغ بر هشت میلیارد دلار، زیان پنهان به اقتصاد کشورمان تحمیل شد، در حالی که تا دو سال قبل، ایران صادرکننده گازوییل محسوب می‌شد. در سال ۸۵ علاوه بر سبقت گرفتن مصرف گازوییل از مصرف بنزین، واردات گسترده‌ای نیز انجام شد تا جریانی نو از بحران مدیریت عرضه و مصرف فرآورده‌های سوختی ظهور کند.

بر اساس پیش بینی مرکز پژوهش‌های مجلس، اگر این روند ادامه پیدا کند، در سال ۱۳۸۸ باید روزانه ۱۵/۸ میلیون لیتر گازوییل وارد کشور شود که این میزان در سال ۱۴۰۰ به ۳۲/۹ میلیون لیتر - که رقم بس گزافی است - خواهد رسید. تثبیت نرخ گازوییل در رقم ۱۶۵ ریال نیز گامی معکوس برای واقعی کردن قیمت عرضه این فرآورده‌های نفتی محسوب می‌شود - که توافق اخیر دولت و مجلس آن را رقم زده است.

اساس برآوردهای وزارت انرژی آمریکا، تا سال ۲۰۲۵ وابستگی این کشور به واردات نفت به ۷۰ درصد بالغ خواهد شد.

در حال حاضر مهمترین صادرکنندگان نفت به آمریکا، کشورهای کانادا، عربستان، مکزیک، ونزوئلا و نیجریه هستند. کشورهای منطقه اتحادیه اروپا نیز تمایل و علاقه زیادی به عدم وابستگی یکجانبه به واردات نفت دارند، زیرا ذخایر نفتی که در دریای شمال کشف و مورد بهره‌برداری قرار گرفته‌اند، تا ۱۵ سال دیگر به اتمام خواهند رسید. بنابراین اروپاییان امیدوارند در کنار خلیج فارس، روسیه و کشورهای نفتی آفریقای که هم‌اکنون مهمترین صادرکنندگان نفت به اروپا به شمار می‌روند، بخش قابل توجهی از نیاز انرژی شان را از دریای خزر تأمین کنند.

انتظار می‌رود با بالا رفتن مداوم میزان بهای نفت و گاز در سطح جهان و همچنین افزایش تقاضای جهانی انرژی، بر اهمیت و جایگاه دریای خزر در آینده افزوده شود. این در حالی است که منطقه خزر علاوه بر وجود ذخایر نفتی قابل توجه، از لحاظ ترانزیت انرژی نیز جایگاه ویژه‌ای یافته است. در این راستا، افتتاح خط لوله باکو - تفلیس - جبهان که نفت خزر را به غرب و دیگر بازارهای جهانی منتقل می‌نماید، چشم‌انداز نوینی از تغییر معادلات انرژی جبهان فرارو قرار داده است.

غیبت ایران

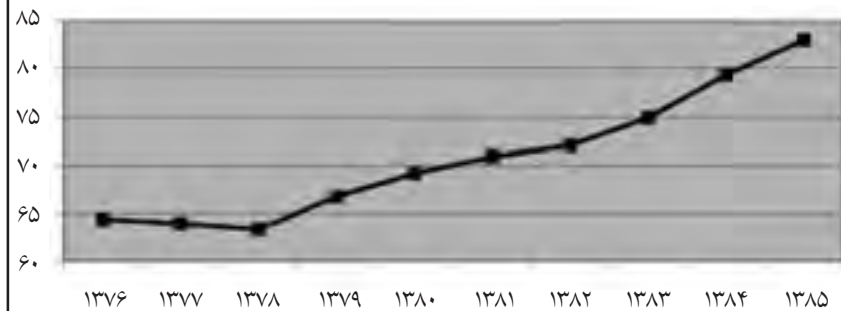
بر اساس گزارش‌های رسمی، هم‌اکنون ۱۵ کنسرسیوم بین‌المللی در جمهوری آذربایجان، ۱۰ کنسرسیوم در قزاقستان و ۵ کنسرسیوم در ترکمنستان تشکیل شده و چهار کشور ساحلی خزر به جز ایران، در نتیجه اکتشاف و استخراج میداین نفتی، در مجموع سالانه ۱۵ میلیارد دلار از ذخایر نفت و گاز خزر، درآمد کسب می‌کنند. به همین دلیل، این کشورها سعی دارند با گشودن پای شرکت‌های غربی به منطقه، تأمین منافع خود در آینده را تضمین کنند.

از سوی دیگر، گسترش رقابت کشورهای فرامنطقه‌ای و موقعیت استراتژیک خزر باعث گردیده تا این منطقه مورد توجه کارشناسان اقتصادی و سیاسی جهان قرار گیرد، هرچند تداوم رقابت بر سر کسب ذخایر و منابع بیشتر، بحران‌های مختلفی را برای مردم این منطقه به بار آورده است. تداوم بحران قره‌باغ و آبخازیا از جمله این بحران‌ها هستند.

در این میان، نبود یک رژیم حقوقی مورد قبول کشورهای منطقه برای این دریا، بالقوه به بحران‌ها دامن می‌زند. بنابراین لازم است جمهوری اسلامی در خصوص استخراج و اکتشاف نفت در حوزه‌های نفتی مشترک و حتی مختص به خود، با سرعت بیشتری اقدام کند و راهکارهای لازم جهت حل مسأله رژیم حقوقی دریای خزر را با همکاری کشورهای منطقه با جدیت دنبال نماید. ■

عطش سیری ناپذیر

روند مصرف گازوییل در ایران، میلیون لیتر در روز

استخراج: واحد تحقیقات «اقتصاد ایران» از آمارهای سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور.